

SOFIA E.D. DEBETS*
JAN W. DE KEIJSER**
MARIJKE MALSH***

Stalkers na veroordeling op het rechte pad?

Een exploratief onderzoek naar de recidive onder stalkers

1. INLEIDING

Stalking, ook wel belaging genoemd, is de afgelopen decennia steeds meer onder de aandacht gekomen. Aanvankelijk was het verschijnsel bekend in de vorm dat beroemdheden hinderlijk werden lastiggevallen door hun obsessieve fans. Later is duidelijk geworden dat het niet enkel de beroemdheden, maar vooral de ‘gewone’ mensen zijn, die slachtoffer worden van stalking (TK 1997-1998, 25 768, nr. 5h). De toenemende aandacht voor dit verschijnsel en de erkenning ervan als probleem heeft geleid tot invoering van anti-stalkingwetgeving in verschillende landen, waaronder Nederland. Sinds juli 2000 is belaging in artikel 285b van het Nederlandse Wetboek van Strafrecht (Sr) strafbaar gesteld. Door deze strafbaarstelling zijn de mogelijkheden verruimd om stalkingsgedrag aan te pakken. Op basis van onderzoek naar de Nederlandse belagingswetgeving en de ervaringen die ermee in de praktijk zijn opgedaan (zie Oosterwegel & Vreugdenhil 2003; Malsch, 2004), kan worden gesteld dat artikel 285b Sr veelvuldig door politie, openbaar ministerie en rechterlijke macht wordt toegepast. Zo is in de periode vanaf de inwerkingtreding van de Wet belaging op 12 juli 2000 tot 1 juli 2005 door de rechter in 1915 belagingszaken een vonnis uitgesproken (Malsch, de Keijser & Rodjan, 2006).

Naar aanleiding van de relatief nieuwe belagingswetgeving en de veelvuldige toepassing ervan, hebben wij een eerste verkennend onderzoek gedaan naar de recidive na veroordeling wegens stalking en doen daarvan in dit artikel verslag. Bij bestudering van de recidive onder veroordeelde belagers hebben we een onderscheid gemaakt naar specifieke (identiek delict), speciale (soortgelijk delict) en algemene recidive (welk delict dan ook). In het onderzoek staan de volgende vragen centraal: Hoe groot is de groep veroordeelde stalkers die recidiveert en hoe snel recidiveert deze groep? Recidiveren stalkers alleen naar stalking of plegen ze ook andere nieuwe delicten? Hangt recidive samen met algemene kenmerken, zoals het justitiële verleden en de leeftijd ten tijde van de eerste veroordeling van stalkers, en kan recidive op basis daarvan worden voorspeld? En, ten slotte, verschilt recidive onder stalkers van recidive bij andere dadergroepen, wat betreft de aard en het type van de recidive en het recidive-tempo?

Door het in kaart brengen van de recidivepercentages en –gegevens willen we met dit exploratieve onderzoek een bijdrage leveren aan het vergroten van het inzicht in stalking en de factoren die samenhangen met mogelijke recidive. Wij zullen eerst ingaan op kenmerken van stalkers en de redenen waarom zij overgaan tot het belagen van hun

* Heeft in het kader van haar afstudeerscriptie voor de Master Criminologie onderzoek verricht bij het NSCR.

** Universitair hoofddocent bij de Universiteit Leiden, faculteit rechtsgeleerdheid, instituut voor Strafrecht & Criminologie.

*** Senior onderzoeker bij het NSCR.

slachtoffer. Vervolgens wordt bestaand onderzoek naar belagingsrecidive kort besproken, waarna een beschrijving van de gehanteerde methoden van onderzoek volgt. Daarna worden de resultaten uiteengezet. Het artikel eindigt met conclusies.

2. STALKERS ALS DADERGROEP

De kenmerken van stalking zijn zowel internationaal als nationaal onderzocht. Uit deze onderzoeken (Pathé & Mullen, 1997; Meloy, 1998; Tjaden & Thoennes, 1998; Malsch, 2004; Groenen, 2006 en Spitzberg & Cupach, 2007) blijkt dat bij belagers sprake is van een bepaalde mate van obsessiviteit voor het slachtoffer. Deze obsessiviteit heeft tot gevolg dat het slachtoffer herhaaldelijk wordt lastiggevalen. In de meeste stalkingzaken is daarbij tussen de belager en het slachtoffer sprake van een verbroken relatie (Tjaden & Thoennes, 1998; Malsch, 2004; Groenen, 2006; Spitzberg & Cupach, 2007; Dressing, Gass, & Keuhner, 2007). Het stalkingsgedrag vindt dan plaats in een poging deze relatie te herstellen of uit woede of wraak over de verbreking van de relatie (Mullen e.a., 2000; Malsch, 2004; Groenen, 2006). In een kleiner aantal stalkingzaken komt het stalkingsgedrag voort uit een mentale stoornis, zoals persoonlijkheidsstoornissen of het waandenkbeeld dat het slachtoffer op hem of haar verliefd is (Mullen e.a., 2000; Malsch, 2004; Groenen, 2006). In het laatste geval spreekt men van 'erotomane' stalking.

Stalkers blijken voornamelijk mannen te zijn en hun slachtoffers vrouwen. Daarbij zijn zowel de belagers als hun slachtoffers gemiddeld ouder dan plegers en slachtoffers van de meeste andere vormen van criminaliteit (Meloy, 1998; Spitzberg & Cupach, 2007; Van der Aa & Pemberton, 2009). Belagingsgedrag gaat vaak samen met andere strafbare feiten, veelal met een gewelddadig karakter, zoals bedreiging en vernieling (Malsch e.a., 2006; Malsch, 2007). Deze aan belaging verwante delicten worden daarbij veelal tegen hetzelfde slachtoffer gepleegd.

3. AANPAK VAN STALKINGSGEDRAG

Stalkingsgedrag is meestal onderdeel van een geheel van strafbare feiten die worden gepleegd binnen de relationele sfeer. Dit in combinatie met de obsessiviteit voor het slachtoffer die aan het belagingsgedrag ten grondslag ligt, maakt dat het belagingsgedrag lastig is te doorbreken. Zo is uit eerder onderzoek (Tjaden & Thoennes, 1998; Mullen e.a., 2000) naar de naleving van civielrechtelijke maatregelen in de vorm van straat- en contactverboden naar voren gekomen dat deze maatregelen vaak door belagers worden overtreden. Verondersteld wordt dat het met name ex-relatie stalkers zijn en stalkers die lijden aan waandenkbeelden, waarvoor geldt dat zij zich weinig van de opgelegde maatregelen aantrekken. Ex-relatie stalkers hebben veel in de relatie gestoken en voelen zich vernederd en zijn woedend wanneer ze geen contact met hun ex-partner mogen opnemen. Bij degenen die lijden aan waandenkbeelden is de hechting aan het slachtoffer gebaseerd op een narcistische fantasie van een geïdealiseerde relatie. De opgelegde maatregelen zijn in die situatie voor de belager irrelevant of worden als bewijs beschouwd van hun liefde of toewijding voor het slachtoffer (Mullen e.a., 2000). In het laatste geval kunnen straat- of contactverboden dus zelfs een averechts effect hebben. De maatregelen kunnen ook averechts werken in de periode direct volgend op het opleggen van deze verboden. In deze periode zijn immers de emoties bij zowel het slachtoffer als de belager hoog opgelopen en heeft het slachtoffer een verhoogd risico op fysiek gevaar (Mullen e.a., 2000). Daarbij komt dat door belagers, indien aan hen een straat- of contactverbod is opgelegd, nieuwe wegen worden gezocht om het slachtoffer lastig te vallen. Het hernieuwde belagingsge-

drag kan daarbij tevens gepaard gaan met andere, mogelijk gewelddadige, vormen van criminaliteit (Malsch, 2004, Malsch e.a., 2006; Malsch, 2007).

Tot 12 juli 2000 was in het Nederlandse Wetboek van Strafrecht geen apart artikel opgenomen om belagingsgedrag aan te pakken. Waar de civiele interventies tekortschoten, kon tot die tijd pas strafrechtelijk worden opgetreden indien de belager zich aan een wel in het Wetboek van Strafrecht omschreven delict schuldig maakte. Belagingsgedrag kan echter in veel gevallen niet onder deze bepalingen worden gebracht. Het gedrag gaat immers niet altijd gepaard met geuite bedreigingen of fysieke mishandeling (Malsch, 2004). Om in dergelijke situaties toch een bijdrage te kunnen leveren aan het bestrijden van de belagingsgedragingen en het bevorderen van de veiligheid van het slachtoffer, is in Nederland een specifieke strafbaarstelling van belaging ingevoerd.

Gelet op de relationele context waarbinnen de meeste stalkingsgedragingen plaatsvinden en de obsessiviteit voor het slachtoffer die hieraan ten grondslag ligt, is evenwel de verwachting dat het grootste deel van de groep belagers, bestaande uit ex-relatie stalkers, ook na een *strafrechtelijke* veroordeling voor belaging, zal terugvallen in het oude gedragspatroon en dat de recidivepercentages daarbij, gelet op deze specifieke kenmerken van de dadergroep, hoger liggen dan bij andere dadergroepen. Daarnaast is te verwachten dat, gelet op de dadergroepkenmerken, belagers na veroordeling *snel* zullen terugvallen in hun belagingsgedrag. Uit eerder Nederlands onderzoek naar deze dadergroep (Malsch, 2004) blijkt immers dat een strafrechtelijke veroordeling, evenals een civielrechtelijke maatregel, een escalerend effect kan hebben op het belagingsgedrag; de veroordeling kan gevoelens van wraak of het opnieuw willen zien en benaderen van het slachtoffer aanwakkeren. Bovendien lijkt verlate recidive naar stalking minder waarschijnlijk door afname van de obsessiviteit voor het slachtoffer door tijdsverloop.

4. EERDER ONDERZOEK NAAR (BELAGINGS)RECIDIVE

Rosenfeld (2003) volgde in de staat New York 148 belagers en plegers van intimiderende delicten, die waren veroordeeld tot het ondergaan van een psychologisch en/of psychiatrisch onderzoek. Deze daders heeft hij gedurende een periode van 2,5 tot 13 jaar gevolgd. Van deze belagers heeft Rosenfeld de frequentie van herhaald daderschap naar enig delict onderzocht. Daarnaast heeft hij getracht de voorspellers van dit herhalende gedrag te identificeren. De recidivegegevens zijn verkregen van de New York State Division of Criminal Justice Statistics (DCJS), psychologische en psychiatrische rapportages over verdachten van belagingsgedrag en evaluatierapporten van de aan deze verdachten opgelegde voorwaardelijke straffen (Rosenfeld, 2003).

Uit dit onderzoek is gebleken dat 49% van de belagers na veroordeling tot een psychologisch en/of psychiatrisch onderzoek opnieuw enig delict pleegde. Van de 72 recidivisten pleegde 80% binnen het eerste jaar na veroordeling opnieuw een delict. Het risico op nieuwe justitiecontacten bleek groter bij jonge dan bij oudere daders en was tevens groter onder stalkers die een relatie met het slachtoffer hadden gehad. Daarnaast pleegden met name personen die lijden aan persoonlijkheidsstoornissen, zoals een antisociale en narcistische persoonlijkheidstoornis en een borderline stoornis, vaker opnieuw een delict dan andere belagers en plegers van intimiderende delicten. Ook daders met zowel een persoonlijkheidsstoornis als een drugsverleden recidiveerden vaker. Opmerkelijk is dat in dit onderzoek waanstoorissen, zoals erotomanie (zie hierboven), verband hielden met een *lager* risico op recidive. Voorspellers van recidive die in andere daderpopulaties zijn gevonden, zoals crimineel verleden en opnames in psychiatrische ziekenhuizen, bleken in deze steekproef evenmin verband te houden met recidive naar stalking (Rosenfeld, 2003).

Door het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) wordt in Nederland langlopend onderzoek gedaan naar de strafrechtelijke recidive van dadergroepen. Het gaat daarbij onder meer om daders van vermogensdelicten met geweld, vermogensdelicten zonder geweld, agressiedelicten, zedendelicten, Opiumwetdelicten en verkeersdelicten. Aan de hand van gegevens uit de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD)¹ worden onder deze dadergroepen metingen verricht, waarbij onder meer wordt nagegaan welk deel van de daders binnen de onderzoeksperiode na de uitgangzaak opnieuw in aanraking met justitie komt. Hierbij wordt zowel gekeken naar de recidive naar enig delict als naar de recidive naar hetzelfde type misdrijf als de uitgangzaak (Wartna, Tollenaar & Blom, 2005).

Uit dat Nederlandse recidiveonderzoek is naar voren gekomen dat na een observatieperiode van vijf jaren het risico op recidive onder plegers van vermogensdelicten het hoogst is (71%) en dat dit recidivepercentage onder plegers van verkeersdelicten (26%), zedendelicten (32%) en Opiumwetdelicten (41%) het laagst is. De kans op recidive blijkt daarbij met name samen te hangen met algemene kenmerken zoals geslacht, leeftijd ten tijde van eerste veroordeling en aantal eerdere veroordelingen (Wartna e.a., 2005). Mannelijke daders recidiveren meer dan vrouwelijke en de kans op nieuwe justitiecontacten is groter bij jonge dan bij oudere daders. De belangrijkste voorspeller voor recidive is echter het aantal eerdere veroordelingen (Wartna e.a., 2005). Uit het onderzoek van Rosenfeld (2003) bleek dat een jonge leeftijd ook onder belagers een goede voorspeller is van recidive. De verwachting is derhalve dat de jonge leeftijd van belagers ook in het onderhavige onderzoek een goede voorspeller van stalkingsrecidive zal zijn. De omvang van het strafrechtelijk verleden en het geslacht van belagers en plegers van intimiderende delicten bleek in het onderzoek van Rosenfeld echter niet significant met recidive samen te hangen. Dat de criminele geschiedenis in zijn onderzoek geen invloed blijkt te hebben op recidive zou mogelijk kunnen worden toegeschreven aan de obsessiviteit van de belager voor het slachtoffer en de relationele context waarbinnen de gedragingen plaatsvinden. Deze specifieke kenmerken staan immers los van het al dan niet hebben van een justitieel verleden. De verwachting is derhalve dat het justitiële verleden ook in het onderhavige onderzoek geen goede voorspeller van recidive zal zijn.

5. DATABESTAND

Voor dit onderzoek hebben wij gebruik gemaakt van gegevens uit de OBJD van het WODC. De OBJD bevat informatie omtrent de afdoening van de justitiecontacten vanaf 1996 van personen die in Nederland werden verdacht van het plegen van een strafbaar feit (Wartna, Tollenaar & Blom, 2005). Voorts bevat het, in beperkte mate, informatie over achtergrondkenmerken van deze personen, zoals leeftijd, geslacht en nationaliteit (Bijleveld, 2006). Door het WODC zijn uit het OBJD zaken geselecteerd waarbij de verdachte is gedagvaard voor in elk geval artikel 285b Sr (belaging), een eindvonnis is uitgesproken tussen juli 2000 en december 2003 en ten slotte een straf of maatregel is opgelegd dan wel een schuldigverklaring zonder oplegging van straf is uitgesproken. Op deze wijze konden de recidivegegevens tot 1 januari 2008 worden onderzocht van alle personen die in de periode van 1 juli 2000 tot en met 31 december 2003 waren veroordeeld wegens

¹ De OBJD bevat een geanonimiseerde versie van het officiële Justitiële Documentatiesysteem (JDS) dat wordt beheerd door de Centrale Justitiële Documentatiedienst in Almelo. De gegevens voor de OBJD worden door het WODC verzameld.

belaging.² Een onderzoeksgroep van 709 personen (90% mannen) vormde de basis voor de analyses hieronder.

Op 12 juli 2000 is de Nederlandse Wet Belaging in werking getreden. Degenen die in de periode direct na de inwerkingtreding van de wet, namelijk van 1 juli 2000 tot en met 31 december 2003, zijn veroordeeld voor stalking zijn daarom als onderzoeksgroep gekozen. De einddatum van 31 december 2003 is gekozen, omdat daarmee tot de sluitingsdatum van de dataverzameling op 1 januari 2008 voldoende tijd kon verstrijken voor veroordeelde belagers om terug te vallen in delictgedrag. De periode vanaf de datum van de eerste veroordeling wegens een belagingsdelict (de uitgangszaak) tot 1 januari 2008 vormt de tijdspanne waarover de recidive wordt onderzocht. Deze tijdspanne wordt ook *observatieperiode* genoemd. Nu het moment van de uitspraak van de eerste veroordeling voor een belagingsdelict per persoon varieert, verschilt ook de observatieperiode voor iedere veroordeelde die in het onderzoek is betrokken.

De eerste veroordeling voor belaging die is betrokken in ons onderzoek, is uitgesproken in november 2000 en de laatste in december 2003. De observatieperiodes variëren derhalve van maximaal zeven jaar en twee maanden tot minimaal vier jaar en een maand, met een gemiddelde van vijf jaar en één maand.³ Hoewel niet kon worden gecorrigeerd voor een incapacitatie-effect, inhoudende dat belagers tijdens het uitzitten van een eventuele gevangenisstraf niet of minder in staat zijn hun stalkingsgedrag voort te zetten, zal de invloed hiervan op de periode waarin de veroordeelde belagers in staat zijn om te recidiveren, beperkt zijn. Uit het onderzoek van Malsch e.a. (2006), waarin alle belagingsuitspraken sinds de inwerkingtreding van de Nederlandse Belagingswet op 12 juli 2000 tot en met juni 2005 (N=709) zijn onderzocht, blijkt immers dat slechts in 14% van deze zaken een gedeeltelijk onvoorwaardelijke gevangenisstraf is opgelegd. In deze zaken is zelden een geheel onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd (Malsch e.a., 2006).⁴

Onderzocht is of de veroordeelde stalkers na hun eerste veroordeling wegens belaging opnieuw zijn veroordeeld voor enig delict, hoe snel dit gebeurde na de uitgangszaak en welke delicten zijn gepleegd. Daarnaast is onderzocht of recidive kan worden voorspeld aan de hand van het justitieel verleden, de leeftijd ten tijde van de allereerste veroordeling voor enig delict en de leeftijd ten tijde van de eerste veroordeling voor een belagingsdelict. Indien uit het onderzoek naar voren komt dat het justitiële verleden, anders dan uit het voormelde onderzoek van Rosenfeld, wel significant verband houdt met recidive, wordt tevens de relatie onderzocht tussen de omvang en aard van het justitiële verleden en de prevalentie en snelheid van recidive.

6. TYPEN RECIDIVE

De onderzochte recidive is onderverdeeld in specifieke, speciale en algemene recidive. In Tabel 1 is weergegeven welke typen delicten onder de verschillende vormen van recidive worden geschaard.

² Naar deze groep belagers is eerder onderzoek gedaan in het kader van onderzoek naar de Wet belaging uitgevoerd door het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving. Zie hiervoor MALSCH e.a., 2006.

³ Mediaan is vier jaar en elf maanden.

⁴ Bovendien blijkt uit eerder onderzoek (MALSCH, 2007) dat belagers zelfs vanuit de gevangenis soms hun belagingsgedrag voortzetten, bijvoorbeeld door het slachtoffer te bellen of brieven te schrijven.

TABEL 1. RECIDIVECATEGORIEËN MET BIJBEHORENDE OMSCHRIJVING

	Recidivecategorie	Omschrijving
<i>specifiek</i>	Belagingsrecidive	een nieuwe veroordeling voor belaging.
<i>speciaal</i>	Geweldsrecidive	een nieuwe veroordeling voor misdrijven die in de standaard-classificatie van het CBS worden aangemerkt als geweldsmisdrijven. ⁵
	Recidive naar aan belaging verwante delicten	een nieuwe veroordeling voor bedreiging (art. 285 Sr), belediging (artt. 261 tot en met 271 Sr), huis- en lokaalvredebreuk (artt. 138 en 139 Sr) of een vernieling of misdrijf tegen de openbare orde (art. 157, artt. 131 tot en met 151, 180 tot en met 206 en 350 tot en met 354 Sr).
	Niet gewelddadige recidive	een nieuwe veroordeling voor een delict, geen belaging, geweldsmisdrijf, bedreiging, huis- en lokaalvredebreuk of vernieling of misdrijf tegen de openbare orde betreffend.
	Geen recidive	

Met de *specifieke recidive* wordt bedoeld op de belagingsrecidive. De *speciale recidive* bestaat uit de geweldsrecidive en de recidive naar aan belaging verwante delicten (soortgelijke delicten). Onder de aan belaging verwante delicten worden de delicten bedreiging, belediging, huis- en lokaalvredebreuk en vernieling of verstoring van de openbare orde bedoeld. Dit zijn delicten die blijkens eerder onderzoek (Malsch, 2004; Malsch, e.a. 2006) vaak met belaging samengaan en veelal tegen hetzelfde slachtoffer worden gepleegd. Alle recidivecategorieën tesamen, te weten de belagingsrecidive, geweldsrecidive, recidive naar aan belaging verwante delicten en niet gewelddadige recidive, vormt de algemene recidive, hierna: *recidive naar enig delict*.

In dit onderzoek zijn uitsluitend de recidivefeiten betrokken die tot een veroordelend vonnis hebben geleid. In een veroordelend vonnis heeft de rechter besloten een straf of maatregel op te leggen dan wel is een schuldigverklaring zonder oplegging van straf uitgesproken.

7. METHODE VAN ANALYSE

Aan de hand van voormelde gegevens uit de OBJD zijn de frequentie, aard, prevalentie en snelheid van recidive in kaart gebracht. Bij *prevalentie* van recidive wordt in een percentage uitgedrukt welk deel van de onderzoeksgroep heeft gerecidiveerd. Om de *snelheid* van recidive te bepalen, wordt nagegaan hoe lang de personen in de onderzoeksgroep vanaf de eerste veroordeling voor belaging misdrijfvrij zijn gebleven. Zowel het percentage recidivisten als de gemiddelde duur van de misdrijfvrije periode zijn afhankelijk van de duur van de observatieperiode (Wartna, 2000; De Vogel & De Ruiter, 2003). Nu de datum van de uitspraak van de eerste veroordeling voor stalking in de onderhavige onderzoeksgroep per persoon verschilt, variëren ook de observatieperiodes per persoon. Een analyse-methode die het mogelijk maakt om het recidivepercentage voor een bepaalde tijdsperiode te berekenen, los van de verschillende observatieperiodes van de onderzochte personen, is *survival analyse*, ook wel *overlevingsduuranalyse* genoemd (Kaplan & Meier, 1958). Nu ons onderzoek gaat over hoe lang men na een veroordeling wegens stalking op het rechte pad blijft, is ervoor gekozen om voor deze analyse de term *rechte-pad-analyse* te hanteren.

⁵ Dit zijn misdrijven die staan gerangschikt onder een van de artikelen 239 tot en met 249 (misdrijven tegen de zeden), 287 en 289 (misdrijven tegen het leven), 300 tot en met 302 (mishandeling) en de artikelen 312 (gekwalficeerde diefstal) tot en met 318 (afpersing en afdreiging) Sr.

Met behulp van de rechte-pad-analyse wordt de cumulatieve kans berekend dat men *niet* recidiveert. Deze kans wordt op elk moment dat iemand uit de onderzoeksgroep een eerste delict pleegt na de uitgangszaak, opnieuw vastgesteld (Wartna, 2000; Bijleveld, 2006).

Om te bepalen in hoeverre de kans dat men op tijdstip t_i op het rechte pad blijft, kan worden voorspeld op basis van één of een combinatie van algemene kenmerken, is gebruik gemaakt van de *Cox regressie* analyse (Cox, 1972). De Cox regressie is een speciale vorm van regressieanalyse, waarbij kan worden bekeken in welke mate kenmerken als bijvoorbeeld leeftijd, geslacht en aantal eerdere delicten bijdragen aan de voorspelling van de duur tot het eerste recidivedelict. Het is daarbij mogelijk om één voorspeller of meerdere voorspellers in de analyse mee te nemen (Bijleveld, 2006). Met behulp van de methode van *Cox regressie* kan dus het effect van de algemene kenmerken 'justitieel verleden', 'leeftijd ten tijde van de eerste veroordeling voor enig delict' en 'leeftijd ten tijde van de eerste veroordeling voor een stalkingsdelict' worden onderzocht op de *duur tot het recidivedelict* na de uitgangszaak.

Om na te gaan of recidive onder stalkers afwijkt van recidive bij andere dadergroepen, worden de resultaten vergeleken met resultaten uit eerder (belagings-)recidiveonderzoek. Bij vergelijking van onze resultaten met de resultaten uit het onderzoek van Rosenfeld (2003) en het Nederlands recidiveonderzoek naar andere dadergroepen door Wartna e.a. (2005) moeten wel enkele kanttekeningen worden geplaatst. Zo waren de onderzochte stalkers in het onderzoek van Rosenfeld (2003) niet veroordeeld tot straf, maar tot het ondergaan van een psychologisch en/of psychiatrisch onderzoek. Daarbij is door Rosenfeld enkel onderzoek gedaan naar de algemene recidive onder deze stalkers. Bovendien wijkt in het onderzoek van Rosenfeld (2003) en Wartna e.a. (2005) de operationalisatie van het begrip 'recidive' af van het gebruik van dit begrip in het onderhavige onderzoek. Zo hanteren Rosenfeld (2003) en Wartna e.a. (2005) de bredere definitie van 'nieuwe justitiecontacten', terwijl in het onderhavige onderzoek uitsluitend is gekeken naar de recidivefeiten die tot een veroordelend vonnis hebben geleid. Dit verschil kan een vergelijking tussen de onderzoeken vertekenen: als in het onderhavige onderzoek een soortgelijke definitie van recidive zou zijn gehanteerd als in de andere onderzoeken, zouden de recidivepercentages hoger kunnen zijn dan nu het geval is.

8. ENKELE BEPERKINGEN

Retrospectief onderzoek naar recidive aan de hand van de justitiële documentatie is niet zonder beperkingen. Vooreerst verschaffen de justitiële documentatiegegevens slechts beperkte achtergrondinformatie over de stalkers in de onderzoeksgroep. Uit de gegevens kan niet worden afgeleid wat de relatie tussen de stalker en zijn slachtoffer is en om welk type stalking het in de betreffende zaak gaat. Evenmin wordt informatie verschaft over de eventueel aanwezige psychische problematiek bij de stalker. Hoewel het belang van deze dynamische factoren op belagingsgedrag wordt onderkend, is ervoor gekozen om in dit eerste verkennende onderzoek de belagingsrecidive en de factoren die hiermee samenhangen uitsluitend aan de hand van de justitiële documentatie in beeld te brengen.

Meer in het algemeen geldt dat bij gebruik van justitiële documentatiegegevens sprake is van een 'dark number'; niet alle delicten komen ter kennis van justitie. In het geval stalkers hun slachtoffer blijven belagen nadat zij reeds eerder zijn veroordeeld voor belaging van dat slachtoffer, is het niet onwaarschijnlijk dat dit belagingsgedrag in veel gevallen wederom ter kennis van politie en justitie zal komen (Rosenfeld, 2003). Desalniettemin zal, gelet op de aard van de data, bij de resultaten van dit onderzoek met een onderschatting van het gevonden recidivepercentage rekening worden gehouden.

Met rechte-pad-analyse kan niet in kaart worden gebracht of personen in de observatieperiode vaker voor dezelfde dan wel voor andere delicten zijn veroordeeld. Delicten gepleegd na het eerste recidivedelict worden niet in de analyse meegenomen. Immers, met de rechte-pad-analyse wordt het recidivepercentage telkens berekend ten opzichte van het totale aantal personen in de onderzoeksgroep. Daarbij wordt per geanalyseerd delict het eerste recidivedelict hiernaar in tijd als uitgangspunt genomen. Tussen de recidiveaantallen en -percentages van de verschillende typen delicten kan derhalve overlap bestaan. Een belagingsrecidivist kan zowel naar een aan belaging verwant delict als een geweldsdelict hebben gerecidiveerd.

Voorts kan de al dan niet gepleegde belaging vóór juli 2000 niet in de analyses worden betrokken, omdat de Nederlandse belagingswetgeving pas in juli 2000 is ingevoerd. Om deze beperking te ondervangen worden in de analyses naar de relatie tussen de aard van het justitieel verleden en recidive telkens de aan belaging verwante delicten bedreiging, belediging, vernieling en huis- en lokaalvredebreuk, gepleegd vóór juli 2000 meegenomen.

9. RESULTATEN

9.1 Het algemene beeld

Uit de rechte-pad-analyse volgt dat 53% van alle veroordeelde belagers in het OBJD-bestand (N=709) binnen de observatieperiode voor een nieuw delict zijn veroordeeld. Deze recidivisten zijn in totaal voor 1955 nieuwe strafbare feiten veroordeeld. In Tabel 2 zijn de gepleegde recidivefeiten weergegeven en uitgesplitst naar type delict. De tabel laat zien dat de recidivefeiten (N=1955) met name bestaan uit de categorie 'overige strafbare feiten' (58%), waaronder verkeersdelicten, vermogensdelicten en feiten die vallen onder bijzondere wetten als de Opiumwet en de Wet op de economische delicten. Bijna een kwart (24%) van de recidivefeiten bestaat uit feiten die kunnen samengaan met belaging, zoals bedreiging, belediging, vernieling en huis- en lokaalvredebreuk en slechts 6% uit belagingsfeiten. Bij de in Tabel 2 weergegeven aantallen dient telkens te worden bedacht dat bij sommige gedragingen sprake kan zijn geweest van 'meerdadse samenloop', inhoudende dat één gedraging meerdere strafbare feiten kan hebben opgeleverd.⁶

TABEL 2. TOTAAL AANTAL RECIDIVEFEITEN GEPLEEGD BINNEN DE OBSERVATIEPERIODE NAAR TYPE DELICT, IN AANTALLEN EN PROCENTEN

Type delict	Aantal recidivefeiten		%	
Belaging		117		6
Aan belaging verwante feiten		474		24
Waarvan:				
Bedreiging	182		9	
Belediging	58		3	
Vernieling en openbare orde	200		10	
Huis- en lokaalvredebreuk	34		2	
Geweld		222		11
Overig		1142		58
Totaal		1955		100

⁶ Het is niet mogelijk geweest om het databestand dermate te bewerken dat voor deze meerdadse samenloop kon worden gecorrigeerd.

Uit de rechte-pad-analyse naar belagingsrecidive blijkt dat 11% van de veroordeelde stalkers zich in de observatieperiode opnieuw schuldig heeft gemaakt aan belaging.⁷ De specifieke recidive naar belaging maakt daarmee een relatief klein deel uit van de algemene recidive. Daarentegen heeft bijna 26% van alle personen in de onderzoeksgroep gerecidiveerd naar aan belaging verwante delicten, zoals bedreiging, belediging, huis- en lokaalvredebreuk en misdrijf tegen de openbare orde. In Tabel 3 zijn de percentages belagers naar de verschillende recidive-feiten weergegeven.

TABEL 3. PREVALENTIE RECIDIVE BINNEN ONDERZOEKSGROEP GEMETEN AAN HET EINDE VAN DE OBSERVATIEPERIODE UITGESPLITST NAAR SOORT DELICT, IN AANTALLEN EN PROCENTEN

Type delict	Aantal (N = 709)		%	
Belaging		78		11
Aan belaging verwante delicten		183 ⁸		26
Waarvan:				
Bedreiging	106		15	
Belediging	43		6	
Vernieling en openbare orde	113		16	
Huis- en lokaalvredebreuk	28		4	
Geweld		121		16
Enig		377		53

Ter bepaling van de recidivesnelheid is met rechte-pad-analyse onderzocht na hoeveel maanden 50% van degenen die binnen de observatieperiode recidiveren, dit hebben gedaan. De tijd waarbinnen de helft van deze personen heeft gerecidiveerd, noemen wij ‘halfrecidivetijd’. In geval van de recidive naar enig delict is dit punt bereikt na ruim negen maanden na de eerste veroordeling wegens belaging. Zie hiervoor ook Figuur 1. Voor belagingsrecidive is deze ‘halfrecidivetijd’ zeven maanden. Bovendien blijkt dat al vóórdat de observatieperiode is geëindigd, er geen nieuwe belagingsrecidivisten meer zijn bijgekomen. Er kan worden geconcludeerd dat de veroordeelde belagers, als zij terugvallen in belagingsgedrag, dit snel doen en anders niet meer naar belaging recidiveren.

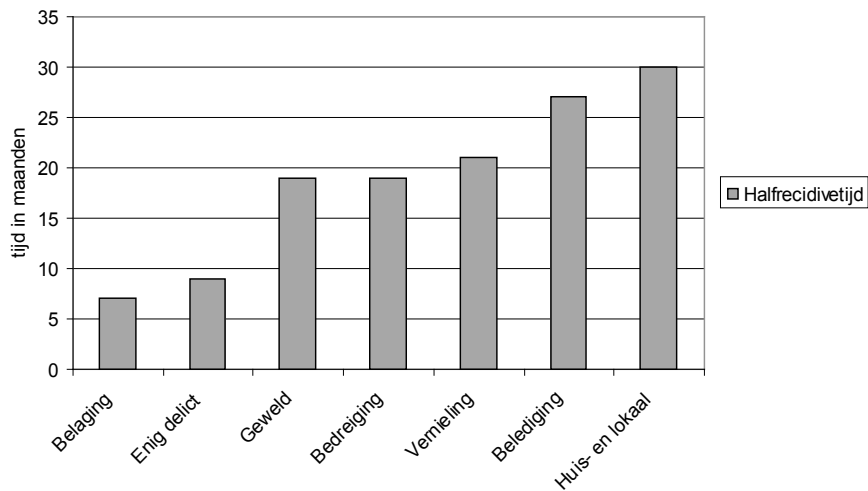
Voor recidive naar aan belaging verwante delicten ligt de ‘halfrecidivetijd’ op 15 maanden. Degenen die recidiveren naar aan belaging verwante delicten recidiveren derhalve bijna tweemaal langzamer dan degenen die recidiveren naar belagingsdelicten. Anders dan bij de belagingsrecidive, komen daarbij de gehele observatieperiode nieuwe recidivisten naar aan belaging verwante delicten bij. Uit Figuur 1 kan worden afgeleid dat binnen deze groep het snelst wordt gerecidiveerd naar bedreigingsdelicten en het plegen van een vernieling of misdrijf tegen de openbare orde. Hierbij dient echter wel in aanmerking te worden genomen dat van de totale onderzoeksgroep in de observatieperiode slechts een klein percentage recidiveert naar huis- en lokaalvredebreuk (4%)

⁷ Het hoeft hierbij echter niet telkens te gaan om het *allereerste* recidivedelict, gepleegd na de uitgangszaak. Het kan zijn dat iemand na de uitgangszaak meermalen is veroordeeld voor verschillende delicten op verschillende tijdstippen.

⁸ Het percentage van de onderzoeksgroep dat recidiveert naar een aan belaging verwant delict, ligt lager dan de som van de percentages dat opnieuw is veroordeeld voor bedreiging, vernieling of misdrijf tegen de openbare orde, belediging en huis- en lokaalvredebreuk. Dit heeft ermee te maken dat overlap bestaat, in de zin dat personen gemiddeld ruim tweemaal voor een aan belaging verwant delict zijn veroordeeld, waarbij zij meermalen en op verschillende tijdstippen zijn veroordeeld voor een van de verschillende subgroepen. Bij de analyse kon hiervoor niet worden gecorrigeerd.

en belediging (6%), vergeleken met het deel dat recidiveert naar vernielings- (16%) of bedreigingsdelicten (15%).⁹

FIGUUR 1. HALFRECIDIVETIJD ALGEMENE, SPECIALE EN SPECIEFIEKE RECIDIVE VAN TOTALE ONDERZOEKSGROEP (N=709) BINNEN OBSERVATIEPERIODE, UITGESPLITST NAAR TYPE DELICT

9.2 Voorspellende factoren voor recidive

Om te kunnen nagaan of recidive kan worden voorspeld op basis van ‘justitieel verleden’, ‘leeftijd ten tijde van de eerste veroordeling voor enig delict’ en ‘leeftijd ten tijde van de eerste veroordeling wegens een belagingsdelict’, zijn *Cox regressie* analyses uitgevoerd. De resultaten van deze analyses staan vermeld in Tabel 4.

TABEL 4. RISICO OP RECIDIVE (COX REGRESSIE), UITGESPLITST NAAR RECIDIVECATEGORIE

Variabele		Enig delict			Belagingsdelict			Belaging verwant delict		
		B	e ^B	Sign.	B	e ^B	Sign.	B	e ^B	Sign.
Justitieel verleden	(wel of geen justitieel verleden)	0,77	2,16	0,00	1,06	2,88	0,00	1,05	2,87	0,00
Leeftijd start	leeftijd ten tijde eerste veroordeling ooit)	-0,04	0,96	0,00	-	-	-	-0,04	0,97	0,01
Leeftijd eind	(leeftijd ten tijde eerste veroordeling belaging)	-	-	-	-	-	-	-0,02	0,98	0,03

Met name het justitiële verleden van de veroordeelde belagers geeft een goede voorspelling van kans op recidive naar *enig delict*. Degenen die vóór de eerste veroordeling voor belaging ten minste éénmaal eerder zijn veroordeeld, hebben een ruim eenmaal ($e^B=2,158$)

⁹ Tevens dient hierbij te worden bedacht dat de delicten huis- en lokaalvredebreuk en belediging ook van de totale criminaliteit in Nederland slechts een klein deel uitmaken.

hoger risico op recidive dan degenen die voor hun eerste veroordeling voor belaging niet eerder zijn veroordeeld. Het algemene kenmerk 'leeftijd ten tijde van de eerste veroordeling voor enig delict' heeft een marginaal, doch statistisch significant, effect op recidivekans. Een één jaar hogere beginleeftijd verlaagt het recidiverisico met 4% ($e^B=0,957$, Tabel 4).

Ook met betrekking tot de recidive naar een *belagingsdelict* en naar *aan belaging verwante delicten* blijkt de aanwezigheid van een justitieel verleden het risico op recidive het meest te vergroten. Degenen die vóór de eerste veroordeling voor belaging ten minste éénmaal eerder zijn veroordeeld, hebben een bijna tweemaal ($e^B=2,881$ respectievelijk $e^B=2,866$) hoger risico op recidive naar een belagingsdelict en aan belaging verwant delict dan degenen die voor hun eerste veroordeling voor belaging niet eerder zijn veroordeeld. De leeftijd waarop men voor het eerst is veroordeeld en de leeftijd waarop men voor het eerst is veroordeeld wegens belaging, heeft een zeer klein effect op het risico op recidive (zie Tabel 4).

9.3 Justitieel verleden

Nu uit het bovenstaande naar voren is gekomen dat het hebben van een justitieel verleden een goede voorspeller is voor het al dan niet recidiveren, is tevens onderzocht of degenen met een meer actieve criminele carrière vaker en sneller recidiveren naar enig delict dan degenen die niet of nauwelijks eerder zijn veroordeeld. Hiervoor is een indeling in dadergroepen gemaakt op basis van justitieel verleden, zoals weergegeven in Tabel 5.

TABEL 5. OMVANG JUSTITIEEL VERLEDEN VÓÓR DE EERSTE VEROOORDELING VOOR BELAGING EN RECIDIVE NAAR VERSCHILLENDE RECIDIVEDELICTEN.

Justitieel verleden	Omschrijving	Aandeel in totaal	Recidive enig delict	Recidive belagingsdelict	Recidive belaging verwante delicten
		N (%)	%	%	%
1. 'first offender'	personen die niet eerder zijn veroordeeld	191 (27)	26	5	9
2. incidentele dader	personen die één- tot en met driemaal eerder zijn veroordeeld	220 (31)	48	10	19
3. laag-frequente dader	personen die eerder zijn veroordeeld voor vier tot en met zes delicten	105 (15)	62	11	31
4. hoog-frequente dader	personen die zeven- tot en met negenmaal eerder zijn veroordeeld	57 (8)	81	21	39
5. persistente dader	personen die meer dan tienmaal eerder zijn veroordeeld	136 (19)	81	17	51

Uit rechte-pad-analyse is gebleken dat de 'first offenders' relatief minder recidiveren naar enig delict dan de overige dadergroepen. Van deze groep (N=191) recidiveert 26% naar enig delict, terwijl 74% in het geheel niet lijkt te recidiveren. De persistente en hoog-frequente dadergroepen recidiveren daarentegen relatief meer dan de overige dadergroepen. Van deze twee dadergroepen (respectievelijk N=135 en N=57) recidiveert immers telkens 81% naar enig delict. De persistente dadergroep verschilt hierin significant van de niet of

nauwelijks eerder veroordeelde dadergroepen.¹⁰ Ook met betrekking tot de recidive naar belaging en naar aan belaging verwante delicten blijken de ‘first offenders’ beduidend minder te recidiveren dan degenen met een actieve criminele carrière, terwijl de persistente dadergroep meer recidiveert dan degenen die in het verleden niet of nauwelijks eerder zijn veroordeeld (Tabel 5). Geconcludeerd kan worden dat het met name personen met een meer actieve criminele carrière zijn die terugvallen in delictgedrag, terwijl personen die vóór de eerste veroordeling wegens belaging niet eerder zijn veroordeeld, hierna grotendeels stoppen met het plegen van delicten.

Tot slot is onderzocht in hoeverre de aard van het justitieel verleden een voorspelling geeft van de recidive naar enig delict. Hiervoor zijn eerst alle personen geselecteerd met een justitieel verleden. Vervolgens zijn, nu belaging vóór juli 2000 nog niet apart strafbaar was gesteld, de aan belaging verwante delicten bedreiging, vernieling en huis- en lokaalvredebreuk als factoren naast de variabele ‘overige typen delicten’, gepleegd in het justitiële verleden van de veroordeelde belagers gebruikt. Tevens zijn in de *Cox regressie* analyse de variabelen leeftijd ten tijde van de eerste veroordeling voor enig delict en leeftijd ten tijde van de eerste veroordeling voor een stalkingsdelict opgenomen.

TABEL 6. RISICO OP RECIDIVE NAAR ENIG DELICT, UITGESPLITST NAAR AARD JUSTITIEEL VERLEDEN (COX REGRESSIE)

Variabele		B	e ^B	Sign.
Leeftijd_eind	(leeftijd ten tijde eerste stalkingsdelict)	-0,03	0,97	0,00
Bedreiging	(bedreigingsdelicten)	0,17	1,19	0,00
Vernieling/or	(vernieling/misdrijf openbare ruimte)	0,09	1,09	0,01
Huis/lokaal	(huis- lokaalvredebreuk)	0,35	1,41	0,02
Overig	(overige delicten)	0,03	1,03	0,00

In Tabel 6 staan de algemene kenmerken die een statistisch significante bijdrage leveren aan de voorspelling van de kans op recidive naar *enig delict*. Het risico op recidive naar enig delict lijkt met name te worden verhoogd door een veroordeling voor de aan belaging verwante delicten huis- en lokaalvredebreuk (41%; $e^B=1,41$), bedreiging (19%, $e^B=1,19$) en vernieling (9%, $e^B=1,09$).

Met betrekking tot het risico op recidive naar een *belagingsdelict* lijkt een eerdere veroordeling voor bedreiging of een vernieling of misdrijf tegen de openbare orde als beste een voorspelling te geven. Een eerdere veroordeling voor deze delicten vergroot het risico op belagingsrecidive respectievelijk met 20% ($e^B=1,20$) en 18% ($e^B=1,18$). Zie tabel 7.

TABEL 7. RISICO OP RECIDIVE NAAR BELAGING, UITGESPLITST NAAR AARD JUSTITIEEL VERLEDEN (COX REGRESSIE)

Variabele		B	e ^B	Sign.
Bedreiging	(bedreigingsdelicten)	0,18	1,20	0,08
Vernieling/or	(vernieling/misdrijf openbare ruimte)	0,16	1,18	0,01

Voor recidive naar *aan belaging verwante delicten* lijkt een veroordeling wegens huis- en lokaalvredebreuk en bedreiging het risico op recidive hiernaar het meest te vergroten. Een veroordeling wegens huis- en lokaalvredebreuk vergroot dit risico éénmaal ($e^B=2,01$) en een veroordeling wegens bedreiging vergroot dit risico met 24% ($e^B=1,24$, Tabel 8).

¹⁰ Voor deze analyse is gebruik gemaakt van de Breslow-toets (Breslow = 146,84, df=1, p=0,00).

Uit het bovenstaande kan worden afgeleid dat waar de aard van het justitiële verleden nader wordt bekeken, het met name de aan belaging verwante delicten zijn die het risico op de verschillende vormen van recidive – hoewel soms in geringe mate – lijken te voorspellen.

TABEL 8. RISICO OP RECIDIVE NAAR AAN BELAGING VERWANTE DELICTEN, UITGESPLITST NAAR AARD JUSTITIEEL VERLEDEN (COX REGRESSIE)

Variabele		B	e ^B	Sign.
Leeftijd_start	(leeftijd ten tijde eerste stalkingsdelict)	-0,04	0,96	0,00
Leeftijd_eind	(leeftijd ten tijde eerste veroordeling)	-0,02	0,98	0,06
Bedreiging	(bedreigingsdelicten)	0,21	1,24	0,00
Vernieling/or	(vernieling/misdrijf openbare ruimte)	0,13	1,13	0,01
Huis/lokaal	(huis- lokaalvredebreuk)	0,70	2,01	0,00

10. DISCUSSIE

In dit artikel hebben we op exploratieve wijze de recidive van veroordeelde belagers in Nederland onderzocht. Bij dit eerste verkennende onderzoek naar belagingsrecidive is aan de hand van de justitiële documentatie gekeken naar de frequentie, snelheid en aard van de recidive en is nagegaan welke algemene kenmerken, zoals het justitiële verleden en de leeftijd ten tijde van de eerste veroordeling van stalkers, recidive voorspellen. Vervolgens is, voorzover mogelijk, onderzocht of de recidive onder belagers afwijkt van recidive onder andere dadergroepen, wat betreft de aard en het type van de recidive en het recidivetempo.

Ruim de helft (53%) van de veroordeelde belagers recidiveert naar enig delict. Dit percentage algemene recidivisten is vergelijkbaar met eerder onderzoek, verricht door Rosenfeld (2003), waarin een recidivepercentage is gevonden van 49%. Wanneer dit algemene recidivecijfer wordt vergeleken met recidive onder andere dadergroepen, kan worden geconstateerd dat het lager ligt dan bij daders van vermogensdelicten met geweld, bij wie de kans op recidive het grootst is, doch hoger dan bij daders van verkeersdelicten, zedendelicten en Opiumwetdelicten (zie Wartna e.a. 2005; Wartna & Tollenaar, 2006). Wat betreft de prevalentie van recidive lijken belagers, anders dan verwacht, derhalve een gemiddelde positie in te nemen (zie Wartna e.a., 2005; Wartna & Tollenaar, 2006). Door zowel Rosenfeld (2003) als Wartna e.a. (2005) wordt voor het begrip ‘recidive’ evenwel de bredere definitie van ‘nieuwe justitiecontacten’ gehanteerd, terwijl in het onderhavige onderzoek uitsluitend is gekeken naar de recidivefeiten die tot een veroordelend vonnis hebben geleid. Waar in het onderhavige onderzoek tevens deze bredere definitie zou zijn gebruikt, zou naar alle waarschijnlijkheid een hoger recidivepercentage zijn gevonden.

Anders dan aanvankelijk op basis van de specifieke kenmerken van de dadergroep verwacht, lijken belagers zich na een veroordeling wegens belaging doorgaans niet in belagingsgedrag te specialiseren. Slechts 11% van de totale onderzoeksgroep valt terug in belaging. Opmerkelijk is wel dat deze belagingsrecidivisten allen binnen twee jaar na het uitgangsdeldict recidiveren. Waar in het algemeen bij een relatief korte observatieperiode rekening dient te worden gehouden met een onderschatting van het recidivepercentage, lijkt de gehanteerde observatieperiode van minimaal 4 jaar en één maand en maximaal zeven jaar en twee maanden waarbinnen de recidive is bekeken, niet dermate kort dat met een dergelijke onderschatting van het belagingsrecidivepercentage – zover bij politie en justitie geregistreerd – rekening dient te worden gehouden. De groep veroordeelde

belagers valt dus óf *snel* terug in belagingsgedrag, óf helemaal niet. Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat recidive naar aan belaging verwante delicten, met welke gedragingen belaging kan samengaan, een aanzienlijk deel uitmaakt van de recidive naar enig delict (24%). Er wordt dus wel gerecidiveerd naar delicten die naar hun aard vergelijkbaar zijn met stalking. Het is overigens niet ondenkbaar dat wanneer personen recidiveren naar dergelijke delicten, deze strafbare feiten onderdeel uitmaken van een totaal van belagingsgedragingen, doch dat deze gedragingen door politie en justitie niet als zodanig worden gekwalificeerd. Daarnaast dient te worden opgemerkt dat ook in geval van recidive een deel van de belagingsgevallen mogelijk verborgen blijft.

De voormelde hoge snelheid van specifieke recidive bij belagers is niet teruggevonden bij andere dadergroepen. Binnen twee jaren na het uitgangsdeldict wordt immers door niet meer dan 60% van de totale na vijf jaar gerecidiveerde daders van vermogensdelicten met geweld, zedendelicten, verkeersdelicten en Opiumwetdelicten, naar een soortgelijk delict gerecidiveerd (Wartna & Tollenaar, 2006). De hoge snelheid van de belagingsrecidivisten hangt naar alle waarschijnlijkheid samen met een specifiek kenmerk van deze dadergroep, namelijk de bij de belager aanwezige obsessiviteit voor het slachtoffer. De snelheid van specifieke recidive sluit aan bij de verwachting dat een strafrechtelijke veroordeling het belagingsgedrag kan aanwakkeren, doordat het gevoelens van wraak of het opnieuw willen zien en benaderen van het slachtoffer opwekt. De bevinding dat twee jaar na het uitgangsdeldict er vrijwel geen nieuwe belagingsrecidivisten meer bijkomen, past voorts bij de verwachting dat recidive op een later tijdstip minder waarschijnlijk is door afname van de obsessiviteit voor het slachtoffer door tijdsverloop. Op grond van de gevonden snelle recidive naar belaging, gecombineerd met het gevaar van escalatie bij een strafrechtelijke veroordeling, kan worden gesteld dat het aanbeveling verdient om belagers vlak na een veroordeling in de gaten te houden.

De algemene kenmerken 'leeftijd ten tijde van de eerste veroordeling voor enig delict' en 'leeftijd ten tijde van de eerste veroordeling wegens stalking' blijken geen sterke voorspellers van recidive te zijn. Anders dan uit het onderzoek van Rosenfeld (2003) naar voren is gekomen, blijkt de jonge leeftijd van de belager niet of nauwelijks invloed te hebben op recidive. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de veroordeelde belagers in het algemeen ouder zijn dan de gemiddelde crimineel. Gelet op het in de literatuur (Wartna *et al*, 2006) bekende verband tussen leeftijd ten tijde van eerste veroordeling en de kans op recidive, kan immers worden gesteld dat hoe ouder men is op het moment van de eerste veroordeling, hoe lager het risico dat men recidiveert. Het algemene kenmerk 'justitieel verleden' blijkt daarentegen, anders dan in het onderzoek van Rosenfeld (2003) maar overeenkomstig hetgeen in het algemeen in de literatuur bekend is (Wartna *et al*, 2005), een goede voorspeller van recidive te zijn. Een justitieel verleden vergroot de kans op recidive naar een belagingsdelict en naar aan belaging verwante delicten bijna tweemaal. Het lijken daarbij met de name – hoewel soms in geringe mate – de eerder gepleegde aan belaging verwante delicten te zijn die recidive voorspellen. Voor specifieke recidive naar belaging lijkt deze bevinding niet verrassend. Veroordeelde belagers belaagden immers mogelijk al vóór de invoering van de belagingswetgeving hun slachtoffers. Nu door politie en justitie deze gedragingen destijds niet als zodanig konden worden gekwalificeerd, werden deze gedragingen, zo mogelijk, als een aan belaging verwant delict bestempeld. Ten slotte is gebleken dat first-offenders beduidend minder recidiveren dan degenen met een actieve criminele carrière (vergelijk Wartna *et al*, 2005; Wartna & Tollenaar, 2006). Van de 'first-offender dadergroep' blijft driekwart na de veroordeling wegens belaging op het rechte pad, terwijl dit van de persistente en hoog-frequente dadergroepen slechts één op de vijf is.

Uitspraken over de effectiviteit van het strafrechtelijk ingrijpen bij belagers kunnen op basis van dit onderzoek niet worden gedaan. Wel kan op basis van het gegeven exploratieve overzicht van recidive naar de verschillende recidivecategorieën en de factoren waarmee deze recidive samenhangt voorzichtig worden geconcludeerd dat hoewel het type belager dat zich niet laat weerhouden door strafrechtelijk ingrijpen bestaat, dit type belager slechts een klein deel van de gehele groep veroordeelde belagers lijkt te vormen. Het merendeel van de recidiverende belagers specialiseert zich niet in belagingsgedrag. Een aanzienlijk deel van hen valt terug in aan belaging verwante delicten, maar niet in belaging zelf. Het zijn daarbij met name degenen met een actief justitieel verleden die terugvallen in delictgedrag. Gelet op bovenstaande resultaten lijken belagers zich – op de hoge snelheid van de specifieke recidive naar belaging na – ondanks hun specifieke dadergroepenkenmerken niet van andere dadergroepen te onderscheiden.

Bij het onderhavige onderzoek dient evenwel de kanttekening te worden geplaatst dat de gehanteerde variabelen 'leeftijd ten tijde van eerste veroordeling', 'leeftijd ten tijde van eerste veroordeling voor stalking' en 'justitieel verleden' aan de hand waarvan in het onderhavige onderzoek het risico op recidive onder belagers is onderzocht, een vereenvoudigde voorstelling van zaken geven. Uit onderzoek (Tjaden & Thoennes, 1998; Groenen, 2006; Spitzberg & Cupach; Dressing, Gass & Keuhner, 2007 en Malsch, 2007) is immers gebleken dat de sociale context waarin de belagingsgedragingen plaatsvinden en de eventuele psychische problematiek van de belager van invloed is op het stalkingsgedrag. In de meeste stalkingszaken is sprake van een relatie tussen de belager en het slachtoffer. Hierbij gaat het veelal om een verbroken liefdesrelatie, waarbij het stalkingsgedrag plaatsvindt in een poging deze relatie te herstellen of uit woede of wraak over de verbreking van de relatie. Het stalkingsgedrag kan tevens voortkomen uit psychische problematiek van de belager, zoals persoonlijkheidsstoornissen of waanstornoissen. De terugval in stalkingsgedrag na een strafrechtelijke veroordeling kan dan ook niet los worden gezien van deze sociale context en eventueel bij de belager aanwezige mentale stoornis(sen). Een nader onderzoek, waarbij naast de gegevens uit de OBDJ tevens strafdossiers inzake belagingsrecidive worden onderzocht, verdient derhalve aanbeveling.

Door bestudering van belagingsrecidive-dossiers kan allereerst de relatie tussen de belager en het slachtoffer worden vastgesteld. Deze relatie zou daarbij kunnen worden gecategoriseerd aan de hand van de 'RECON' (relationship- and context-based)-typologie, zoals ontwikkeld door Mohandie e.a. (2006). In deze typologie wordt de psychische gesteldheid van de belager buiten beschouwing gelaten. Mohandie e.a. onderscheidt twee hoofdtypen stalkers, namelijk type I, de *voormalige relaties in privé-sfeer* en type II, de *geen voormalige relatie of beperkte incidentele contacten*. Type I wordt daarbij verder onderverdeeld in degenen bij wie de voormalige relatie een intieme relatie betrof en degenen waarbij de voormalige relatie meer weg had van een kennis. Type II is onderverdeeld in degenen waarbij het slachtoffer een beroemd persoon betreft en degenen waarbij het slachtoffer een onbekende van de stalker is. In deze typologie kan elke belager slechts in één categorie worden ingedeeld. De typologie is daarmee op eenvoudige en heldere wijze te hanteren.

Daarnaast kan aan de hand van de belagingsrecidivedossiers worden onderzocht welke maatregelen door het slachtoffer zijn getroffen om de belagingsgedragingen tegen te gaan. Hierbij dient tevens aandacht te worden besteed aan de wijze waarop het gedrag van het slachtoffer jegens de belager ná een strafrechtelijke veroordeling van invloed is geweest op het herhaalde belagingsgedrag. Een hernieuwd contact met de belager kan immers het belagingsgedrag opnieuw aanwakken.

Op basis van de eventueel in de belagingsrecidivedossiers opgenomen psychologische of psychiatrische rapportages kan verder worden vastgesteld of bij de belager sprake is van psychische problematiek en of hij hiervoor een gedragsinterventie heeft ondergaan. Op deze wijze kan worden onderzocht of er verschillen in het risico op recidive zijn te constateren tussen stalkers die een behandeling hebben ondergaan en degenen die dit niet hebben gehad. Aan de hand van de rapportages en de dossiers kan bovendien worden onderzocht of aan de voortzetting van de stalkingsgedragingen na een strafrechtelijke veroordeling mogelijk het gebruik van rechtvaardigingsgronden ten grondslag ligt en zo ja, of het gebruik van deze rechtvaardigingsgronden onder belagers verschilt van andere dadergroepen. De door de belagers gehanteerde rechtvaardigingsgronden zouden daarbij kunnen worden gecategoriseerd aan de hand van de door Sykes en Matza (1957) geformuleerde 'neutralisatie-technieken'. Enkel door tevens zicht te verkrijgen op de invloed van de hiervoor genoemde dynamische factoren op het risico op recidive kan een betere aanpak van stalkers worden bewerkstelligd.

LITERATUUR

- AA, S. VAN DER & PEMBERTON, A. (2009). De aard en omvang van belaging in Nederland. *Tijdschrift voor veiligheid*, 8(4), 22-35
- BIJLEVELD, C.C.J.H. (2006). *Methoden en technieken van onderzoek in de criminologie*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- COX, D.R. (1972). Regression models and life tables. *Journal of the Royal Statistical Society, Series B* (34), p. 187-220.
- DRESSING, H., GASS, P. & KEUHNER, C. (2007). What can we learn from the first community-based epidemiological study on stalking in Germany? *International Journal of Law and Psychiatry*, 30, 10-17.
- GROENEN, A. (2006). *Stalking. Risicofactoren voor fysiek geweld*. Antwerpen-Apeldoorn: Maklu.
- KAPLAN, E.L. & MEIER, P. (1958). Nonparametric estimation from incomplete observations. *Journal of the American Statistical Association*, 53, 456-481.
- MALSCH, M. (2004). *De Wet Belaging*. Nijmegen: Ars Aequi Libri.
- MALSCH, M., KEIJSER, J.W. DE & RODIAN, A. (2006). Het succes van de Nederlandse Belagingswet: groei aantal zaken en opgelegde sancties. *DD*, 61, 855-862.
- MALSCH, M. (2007). Stalking. Do criminalization and punishment help? *Punishment & Society*, 9(2), 201-209.
- MELOY, J.R. (1998). The psychology of stalking. In: J. R. Meloy (eds.), *The psychology of stalking. Clinical and Forensic perspectives*. San Diego: Academic Press, 2-23.
- MOHANDIE, K., MELOY, J.R., MCGOWAN, M.G., WILLIAMS, J. (2006). The RECON typology of stalking: Reliability and validity based upon a large sample of North American stalkers. *Journal of Forensic Sciences*, 51(1), pp. 147-155.
- OOSTERWEGEL, E., VREUGDENHIL, M. (2003). Van slachtoffer tot klaagster. *Nemesis*, 2, 36-42.
- PATHÉ, M. & MULLEN, P.E. (1997). The impact of stalkers on their victims. *British Journal of Psychiatry*, 1, 12-17.
- ROSENFELD, B. (2003). Recidivism in stalking and obsessional harassment. *Law and human behavior*, 27(3), 251-265.
- SPITZBERG, B.H. & CUPACH, W.R. (2007). The state of the art of stalking: Taking stock of the emerging literature. *Aggression and Violent Behavior*, p. 64-86.
- SYKES, G.M., MATZA, D. (1957). Techniques of neutralization: A theory of delinquency. *American Sociological Review*, 22(6), pp. 664-670.

TJADEN, P. & THOENNES, N. (1998). *Stalking in America: Findings from the national violence against women survey*. National Institute of Justice Centers for Disease Control and Prevention.

VOGEL, V. DE & RUITER, C. DE (2003). Recidive bij behandelde seksuele delinquenten. *Tijdschrift voor Criminologie*, 45(4), 379-380.

WARTNA, B.S.J. (2000). Recidiveonderzoek en survival analyse. Over het meten van de duur van de misdrijfrijke periode. *Tijdschrift voor Criminologie*, 1, 2-20.

WARTNA, B.S.J., TOLLENAAR, N. & BLOM, M. (2005). *Recidive 1997. Een cijfermatig overzicht van de strafrechtelijke recidive van volwassen en jeugdige daders*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

WARTNA, B.S.J. & TOLLENAAR, N. (2006). *Recidive 1997-2003. Ontwikkeling in het niveau van de strafrechtelijke recidive van jeugdige en volwassen daders*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.